

Tartu Ülikool

Loodus- ja täppisteaduste valdkond

Ökoloogia ja maateaduste instituut

Geograafia osakond

Bakalaureusetöö geograafias (12 EAP)

**Tööstuspärandi kasutuselevõtt ja loomelinnaku teke
Aparaaditehase näitel**

Kaarel Tigane

Juhendaja: MSc Ingmar Pastak

Tartu 2021

Sisukord

Sisukord.....	2
Abstrakt	3
Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade	6
1.1 Tööstuspärandi kasutuselevõtt.....	6
1.2 Loomemajandus ja selle valdkonnad.....	7
1.3 Loomelinnak, selle paiknemine ja liigitus	10
1.4 Loomeettevõtjate asukohavalikud	12
2. Andmed ja metoodika	14
2.1 Uurimisala kirjeldus	14
2.2 Andmed	15
2.3 Metoodika.....	15
3. Tulemused.....	17
3.1 Ettevõtjate profiili analüüs.....	17
3.2 Intervjuud ettevõtjatega: ettevõtjate asukohavalikut mõjutavad tegurid.....	18
3.3 Intervjuud Aparaaditehase tegevjuhtidega: ettevõtete valiku kujundamine.....	26
4. Arutelu	29
Kokkuvõte	31
Summary	33
Lisad.....	38
Lisa 1: Ettevõtjate intervjuude valim.....	38
Lisa 2. Intervjueeritud ettevõtjad ja tegevjuhid	38
Lisa 3. Ettevõtjate intervjuude kava	38
Lisa 4. Tegevjuhtide intervjuude kava	40

Abstrakt

Tööstuspärandi kasutuselevõtt ja loomelinnaku teke Aparaaditehase näitel

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida Aparaaditehases paiknevate loomeettevõtjate koosluse kujunemist ja välja selgitada peamised tegurid, mis on ettevõtjate asukohavalikut seesuguse loomekeskkonna kasuks mõjutanud. Samuti kaardistatakse ära loomelinnaku ettevõtjate profiil. Uurimuse käigus viiakse Aparaaditehase ettevõtjate ja tegevjuhtidega läbi poolstruktureeritud intervjuud, mille põhjal tehakse induktiivne temaatiline analüüs. Töö tulemusena selgub, et loomeettevõtjad hindavad loomelinnaku head asukohta ja selle sobivaid ruume. Samuti väärtustatakse tehase loovat ja meeldivat keskkonda.

Märksõnad: tööstuspärand, loomelinnak, ettevõtlus

CERCS kood: S230 – Sotsiaalne geograafia

Abstract

Utilization of Industrial Heritage and Formation of a Creative Hub: the Case of Aparaaditehas

The aim of this paper is to investigate how the combination of creative entrepreneurs located in Aparaaditehas has developed, and to find out what are the main components that have influenced the choice of location in favour of such an environment. In addition, the companies located in Aparaaditehas are mapped. Semi-structured interviews and inductive analysis are used to find out the results. Eventually, the results indicate that the entrepreneurs value the good location and suitable rooms of the creative hub. Creative and pleasant atmosphere is also appreciated.

Keywords: brownfield, creative hub, entrepreneurship

CERCS code: S230 – Social Geography

Sissejuhatus

Tänapäeva linnades on märgata piirkondi, kuhu loomemajanduse valdkonnas tegutsevad ettevõtted koonduvad. Üheks iseloomulikuks loomemajanduse koondumise ja loomeklastrite asukohaks on endised tööstuspiirkonnad. Ka Eestis on rajatud endistele tööstusaladele kontoripindasid, mis mõeldud eelkõige loomevaldkonnas tegutsevatele ettevõtetele. Aparaaditehas Tartus on üks näide, kus tööstuskompleks on võetud taaskasutusele loomelinnakuna. Linnaplaneerimise seisukohast on tööstuspärandi kasutuselevõtt ja tugeva loomemajanduskeskkonna loomine oluline eesmärk ning ühtlasi kooskõlas Tartu linna arengusuundadega (Tartu linna arengukava 2018-2025). Aparaaditehas tegeleb peamiselt äripindade rentimisega ning kujundab seejuures aktiivselt kompleksi üürnike kooslust. Nii proovitakse luua loomelinnak nagu seda on näiteks Telliskivi Loomelinnak Tallinnas. Selline loomeettevõtjate kooslus kujuneb peamiselt nii Aparaaditehasest arendava ettevõtte kui ka ettevõtjate asukohavalikute kaudu. Eestis on loomeettevõtjate asukohavalikuid vähe uuritud, seda eriti linnageograafilises uurimistöös. Ettevõtjate asukohavalikute uurimine aitab paremini mõista, miks ja kuidas selline loomeettevõtjate klaster tekib ning mis on seejuures olulise tähtsusega võtmelemendid.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida, kuidas on kujunenud Aparaaditehasest paiknevate loomeettevõtjate kooslus ja välja selgitada, mis on peamised ettevõtjate asukohavalikut sellise loomekeskkonna kasuks mõjutavad tegurid. Selleks viin läbi poolstruktureeritud intervjuud Aparaaditehasest tegutsevate ettevõtjatega ning Aparaaditehasest endise ja praeguse tegevjuhiga. Bakalaureusetöö vaatab ka Aparaaditehasest arengut läbi tegevusaastate ning arvestab ettevõtjate asukohavalikute dünaamikaga (erisusega) vastavalt Aparaaditehasest arengule. Muuhulgas selgitan tehase ettevõtjate profiili analüüsiga välja, mis tüüpi ettevõtted Aparaaditehasest paiknevad.

Töö eesmärgist lähtuvalt on püstitatud kolm uurimisküsimust:

- Millised ettevõtjad on Aparaaditehasest koondunud?
- Millised tegurid on mõjutanud ettevõtjate asukohavalikut Aparaaditehasest kasuks?
- Kuidas on Aparaaditehasest juhtkond ettevõtjate kooslust teadlikult kujundanud?

Bakalaureusetöö teema ja uurimisküsimused on aktuaalsed, sest Eestis on väga palju kasutuseta tööstuspärandit, kuhu saaks potentsiaalselt rajada loomelinnakuid ning selle kaudu arendada

loomeettevõtlust, elavdada varasemaid tööstusalasid ja luua atraktiivset avalikku ruumi. Tööst saadud teadmised võimaldavad loomelinnakuid, -klastreid ja -keskusi paremini planeerida.

Töö esimene peatükk annab teoreetilise ülevaate tööstuspärandi kasutuselevõtust, loomemajandusest ja selle valdkondadest, loomelinnakutest ning ettevõtjatest ja nende asukohavalikutest. Teine peatükk kirjeldab analüüsitava piirkonda ja analüüsis kasutatud andmeid ja metoodikat. Kolmas peatükk annab ülevaate uurimistöö käigus saadud tulemustest ning neljas peatükk arutleb saadud tulemuste üle.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Tööstuspärandi kasutuselevõtt

Siselinnas asuvate tööstuspiirkondade eesmärgipärasest kasutamisest välja jäämise põhjusteks on struktuuraalsed muutused majanduses ja tööstussektori osakaalu vähenemine. Raske- ja tekstiilitööstuse osakaal majanduses on 20. sajandi teises pooles kõvasti vähenenud (Grimski & Ferber, 2001). Deindustrialiseerumine on üheks põhiliseks põhjuseks, miks alates 1970ndatest aastatest on lääneriikides üha rohkem tööstusalasid kasutusest välja langenud. (Greer-Wootten *et al.*, 2015). Postsotsialistlikke riike tabas sama saatus pärast kommunistliku korra kokkuvarisemist (Erbguth *et al.*, 2005).

Kuigi vanu tööstusalasid leidub ka maapiirkondades, on neid iseäranis palju linnades (Grimski & Ferber, 2001). Mahajäetud tööstusalad asuvad tihti kesklinna läheduses ning sadamapiirkonnas. Enamasti seostatakse neid piirkonna allakäiguga, kuna töökohtade hulk piirkonnas on tihti järsult langenud ning sotsiaalsete probleemide osatähtsus tõusnud (Pastak, 2014).

Sellised tööstusalad on tihti kompleksed ja kinnisvaraturul madala väärtusega, sest nende taas kasutusele võtmine on väga kulukas. Samas on tööstuspärandi kasutuselevõtt ja uuendamine üks peamisi vahendeid linna jätkusuutliku arengu tagamisel (Grimski & Ferber, 2001). Näiteks võimaldab linnaruumi taaskasutamine vähendada valglinnastumist. Kasutuseta tööstusalad on oluline majanduslik ressurss, mille potentsiaali tuleb ära kasutada. Ühe tööstusala uuesti kasutusele võtmine sõltub konkreetsest piirkonnast: mõnda paika sobivad paremini rekreatsioonivõimalused ja avalik ruum, teise elupinnad, kolmandasse kontorid (Ganser & Williams, 2007).

Bosák jt (2020) leiavad, et tööstusalade uuesti kasutusele võtmise puhul on kolm võimalikku lahendust. Esimene võimalus on need lammutada, et vältida investeringumahukaid restaureerimistöid. Teine võimalus on leida tööstusalale uudne visioon ning uued funktsioonid. Kolmas võimalus on pakkuda kordategemata pindu rentnikele, kes on nõus korda tegemata pindu üürima ning kes hakkavad neid ise järk-järgult korda tegema.

Tihti rakendatakse vanade tööstusalade elavdamisel kultuuri. Kasutatakse mängulisi, spontaanseid ja planeerimata praktikaid, mille teostajad on kunstnikud, rohujuuresandi organisatsioonid ja loomeettevõtted (Krivý, 2012). Kultuuritegijate spontaansed ettevõtmised

on hinnatud seepärast, et need muudavad tööstusala ja seda ümbritseva piirkonna atraktiivsemaks potentsiaalsete rentnike ja klientide seas, tõstavad kinnisvarahindu ning parandavad kohalike heaolu (Krivý, 2012).

Mitmed Lääne-Euroopa riigid on loonud laialdasi riiklikke toetusi ja meetmeid, et kasutamata tööstusalasid majanduslikult efektiivselt ära kasutada ja linnaruumi arendada (Grimski & Ferber, 2001). Ida-Euroopas seevastu on tööstusalade uuendamisel Lääne-Euroopaga võrreldes suurem roll erasektoril (Scott & Kühn, 2012).

1.2 Loomemajandus ja selle valdkonnad

Loomemajandus (*cultural economy*) on majandusvaldkond, mis koondab enda alla mitmesuguseid loovaid tegevusi. Loomemajanduse osad on klassikalised kunstialad (kirjandus, kunst, muusika) kui ka kultuuritööstus (kirjastamine, muusikatööstus, filmitööstus), aga ka loovtööstus (reklaamindus, disain, arhitektuur). (Loov Eesti, 2021)

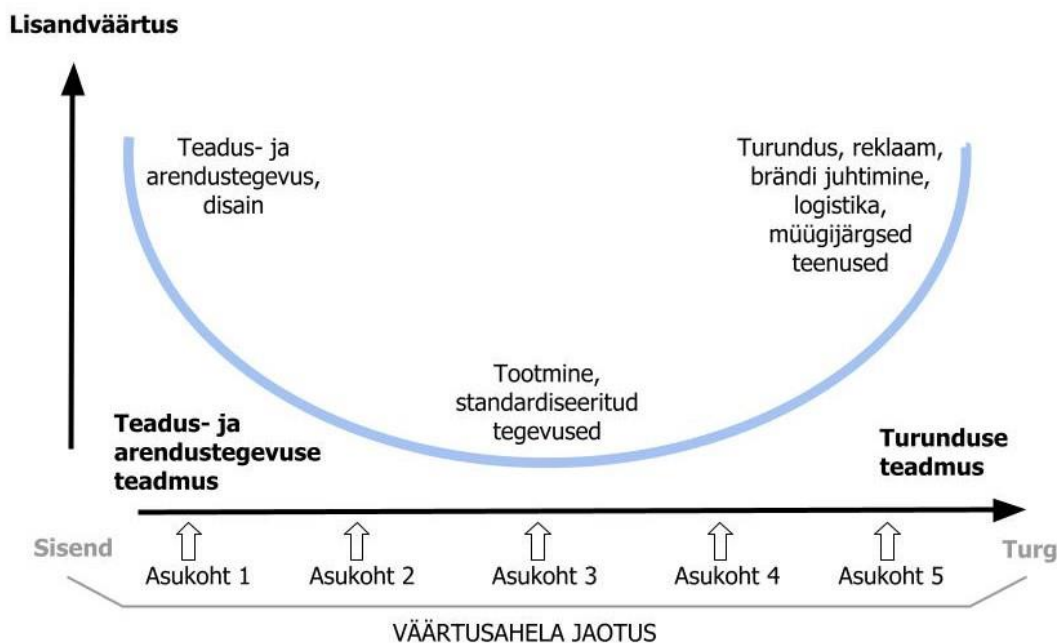
Loomemajanduse tuuma moodustavad loomeisikud (nt kunstnikud, kirjanikud, muusikud, disainerid arhitektid jt). Loovisikud võivad olla tööandjad iseendale, aga ka töötada loomeettevõtetes või teistes majandussektorites (nt tööstus, infotehnoloogia) (Konjunktuuriinstituut, 2018). Erinevates linnageograafilistes uurimustes on loovisikuid sageli vaadeldud tervikuna kui loovklassi. Richard Florida (2002) leiab, et loovklass koosneb inimestest, kes loovad majanduslikku kasu oma loomingu kaudu. Florida (2002) järgi koosneb loovklass üliloomingulisest tuumast (*super creative core*), kuhu kuuluvad näiteks teadlased, insenerid, professorid, luuletajad, kirjanikud, kunstnikud, meelelahutajad, näitlejad, disainerid ja arhitektid, programmeerijad ja filmitegijad. Nende tööd defineerib uute toodete ja teenuste väljatöötamine, millel on kasutusotstarve (nt raamatud, rõivad, hooned). Lisaks on olemas loovad oskustöölised (*creative professionals*), kes töötavad teadmispõhistes valdkondades nagu IKT sektor, finantsteenused ja meditsiin, kuid kelle ülesanne pole eelkõige uusi tooteid või meetodeid välja töötada.

Kultuur saab anda majandusele lisandväärtust. Loomingu abil on võimalik vormida teenuste isikupära ja müüa kallimaid elamusi, seega loomemajanduse sektor tõstab teiste majandusüksuste konkurentsivõimet, aga säilitab ja edendab ka kultuuri. 2015. aastal moodustas loomemajanduse sektor Eesti SKP-st 3%. Eestis oli siis üle 9000

loomemajandusettevõtte ja -asutuse, kus töötas üle 30 000 inimese, kusjuures aastane tulu ühe töötaja kohta oli 48 000 eurot. (Konjunktuuriinstituut, 2018)

Loomemajandusel on tähtis roll meeldiva elukeskkonna loomisel, turismi arendamisel ja riigi maine kujundamisel. Loomemajandussektori majanduslik mõju on suuresti kaudne, kuna see avaldub suurenenud ekspordi, välisinvesteeringute ja turismitulude kaudu (Konjunktuuriinstituut, 2018). Samuti tõmbavad näiteks atraktiivsed ja aktiivse kultuurieluga paigad ligi investoreid ja tippspetsialiste (Eesti loomemajanduse potentsiaal..., 2009).

Tänapäeval toodavad loomemajanduse tööstusharud aina suuremat lisandväärtust ja loomemajanduse alla kuuluvad tegevused mängivad olulist rolli tootmisahela algus- ja lõppetapis, mis on ahela kõige tulusamad osad (Mudambi, 2008). Joonis 1 iseloomustab tootmisahelat, kus tootmise etapid on ära jaotatud mitme asukoha vahel. Ahela algusosa, kus toimub tootearendus ja disain, ning lõpuosa, kus toimub turundus ja reklaam, nõuavad kõrgelt kvalifitseeritud ja loomingulist tööjõudu. Neid tegevusi tehakse eelkõige kõrgelt arenenud majandusega riikides, kus on tippasemel loometööstus ning loovklassi esindajad (*super creative core*; Florida 2002). Ahela keskossa jäävad kõige vähem teadmisi nõudvad tegevused nagu tootmine ja standardiseeritud toimingud, mis on kõige vähem tasustatud, aga tööjõumahukad, ja mida on seepärast mõistlik teha odava tööjõuga riikides (Mudambi, 2007).

Joonis 1. Lisandväärtuse U-kõver (Mudambi, 2007)

Loomemajanduse valdkonnad muutuvad järjest interdistsiplinaarsemaks ja need on üha enam läbi põimunud teiste kultuuri- ja majandusvaldkondadega. Samuti võib piir eri valdkondade vahel aja jooksul muutuda. Seepärast on keeruline loomevaldkondi selgepiirilisel eristada. (Konjunktuuriinstituut, 2018). Eestis liigitatakse loomemajandus kokkuleppeliselt kümneks valdkonnaks (tabel 1).

Tabel 1. Eesti loomemajanduse sektori valdkonnad ja alavaldkonnad (Kultuuriministeerium, 2020)

Valdkond	Alavaldkonnad
Arhitektuur	Arhitektuur, sisearhitektuur, maastikuarhitektuur; ehituslik insener-tehniline projekteerimine (sidustegevusala)
Audiovisuaalvaldkond	Film ja video, ringhääling
Disain	Toote- ja unikaaldisain, disainiteenused
Etendus Kunstid	Teater, tants, festivalid
Kirjastamine	Kirjastamine; trükindus (sidustegevusala)
Kultuuripärand	Käsitöö, muuseumid, raamatukogud
Kunst	Kujutav kunst; kunstitarvete jaemüük, kunstiteoste raamimine, restaureerimine, tootmine (sidustegevusalad)
Meelelahutustarkvara	Mobiili-, <i>online</i> -, arvuti- ja konsoolimängud; teenuste osutajad mängude arendajatele, importijad, lokaliseerijad (sidustegevusalad)
Muusika	Autorid ja interpreetid, tootmine, elav esitus; erakoolid, muusikariistade valmistamine ja müük, salvestiste paljundus ja müük, kontserdikorralduse abitegevused (sidustegevusalad)
Reklaam	Reklaamindus, meediavahendus

Loomeettevõtted ja -asutused saab jagada nende tegevuse põhieesmärgi põhjal neljaks: (Konjunktuuriinstituut, 2018)

- ettevõtted, mille põhieesmärk on kasumi tootmine (nt. reklaami ja meelelahutustarkvara valdkonnad);
- ettevõtted ja asutused, mille eesmärk on riigi või omavalitsuste toetuse abil sise- ja väliturismi toetamine, piirkonna ettevõtete tulu kasvatamine ja piirkonna maine parandamine kultuuriürituste (nt. festivalid, etendused, kontserdid) korraldamise kaudu;
- ettevõtted ja asutused, mille eesmärk on riigi või regiooni kuvandi loomine ja tuntuse suurendamine (nt. muusikud ja filmitootjad);
- loovisikud, kes tegutsevad üksnes loomingulistel eesmärkidel.

Samuti saab loomemajanduse valdkondi liigitada tulullika alusel omatulu teenivaks ja riigi või omavalitsuse toetust saavateks. Liigitada saab ka selle põhjal, mitu lüli jääb loomeinimese ja tarbija vahele. Näiteks kunstniku ja tarbija vahele ei jää palju lülisid, kuid kirjaniku ja tarbija vahele jääb nii kirjastus, trükitööstus kui raamatumüüja (Konjunktuuriinstituut, 2018).

1.3 Loomelinnak, selle paiknemine ja liigitus

Loomelinnak paik, mis pakub võimalusi töötamiseks, osalemiseks ja tarbimiseks (Dovey *et al.*, 2016). See on paik, mis koondab loomeinimesi ja tagab ruumi ning toe infovahetuseks ja ettevõtete vaheliste võrgustike tekkeks, arendustegevuseks ja kogukonna kaasamiseks loome-, kultuuri- ja tehnoloogiavaldkonnas. Loomelinnakud on asukohaks eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele. (Dovey *et al.*, 2016)

Loomelinnakuid on mitmesuguseid ning neid on võimalik eri tunnuste alusel liigitada. Eristada saab planeeritud ja isetekkelisi loomelinnakuid. (Dovey *et al.*, 2016). Loomelinnakud võivad olla eri kuju ja suurusega. Need võivad olla hooned, kus paiknevad loomeinimesed, aga ka ajutised inkubatsioonipinnad või veebivõrgustikud, mis toovad inimesed kokku. Mõned linnakud on keskendunud ühele kindlale loomesektorile, samas kui teiste koosseis on väga mitmekesine (British Council, 2014). Loomelinnak kui hoone või hoonete kompleks on üks loomeklastrite tüüpidest. Peale selle on olemas loomekvartal, mis erinevalt loomelinnakust katab mingit linnaosa või piirkonda linnas. (Evans, 2021). Sellegipoolest on mõlemale tüübile omane loometegevuse koondumine.

Montgomery (2010) toob välja komponendid, mis iseloomustavad edukat ja ligitõmbavat loomekvartalit, aga mis võiksid kehtida ka loomelinnaku puhul. Need on näiteks: restoranide, kohvikute, baaride ja kultuuriasutuste olemasolu; avaliku ruumi olemasolu; soodsad rendipinnad väikeettevõtetele; üritused; inimestele avatud esimene korrus. Lisaks peab paigal olema identiteet.

Ajalooliselt on loomelinnakud tekkinud madala üürihinna ja vähe reguleeritud aladele (Wedd *et al.*, 2001). Loomelinnakud taaskasutavad ja rekonstrueerivad enamasti juba olemasolevat hoonestust (Ley, 1996). Vanad tööstusalad leiavad tihti kasutust loomeklastritena ja seda nii avaliku kui ka erasektori toel (Heebels & Aalst, 2010). Sageli on loomelinnakute tekke taga omavalitsuse ja kinnisvaraarendajate soov võtta uuesti kasutusele mahajäetud tööstuspinnad, uuendada ja taaselustada linnasüdameid ja teenida suuremat tulu kinnisvara üürimiselt büroopindadena kui tööstuspindadena või laoruumidena (Dovey *et al.*, 2016).

Loomelinnakud on head paigad äritegevuseks ja sidemete loomiseks ettevõtete vahel. Seal tegutsemine on iseäranis kasulik väikeettevõtjatele, kellel reeglina puuduvad laialdased sidemed teiste ettevõtetega (British Council, 2016). Ettevõtete vahel võib toimuda teadmuse ülekandumine, kusjuures suurem võimalus on selleks siis kui ettevõtted paiknevad üksteisega lähestikku (Chapain *et al.*, 2010.). Nimelt võimaldab ruumiline lähedus lihtsamalt saavutada usaldusel põhinevaid suhteid ja kiiret infovahetust (Iammarino & McCann, 2006). Näost näkku suhtlemine erineb teistest suhtlusviisidest selle poolest, et vestlus saab olla sügav ja üksikasjalik ning tagasiside on kohene. Samuti ei lähe kaduma kehakeele nüansid. Ka koostöö seisukohalt on seesugune suhtlusviis kõigile osapooltele motiveerivam (Storper & Venables, 2004). Vaikiva teadmuse (*tacit knowledge*) edasikandumisel on osapoolte lähedusel seejuures kriitiline roll. Vaikiv, vaevu hoomatav informatsioon saab levida ainult samas keskkonnas ja korduvalt kokku saades (Bathelt *et al.*, 2004). Lisaks teadmuse ülekandumisele võimaldab lähestikku paiknemine ja näost-näkku suhtlus arendada sotsiaalset kapitali (He & Gebhardt, 2014).

Lähestikku võivad paikneda sarnaseid tooteid tootvad ning üksteisega konkureerivad ettevõtted. See võimaldab neil teineteise tegevusega paremini kursis olla, et turul üksteisest tõhusamalt eristuda. Eri tüüpi ettevõtted saavad, aga kasutada üksteise teenuseid. (Bathelt *et al.*, 2004) Teiste ettevõtetega lähestikku paiknemine on kasulik ka kulude kokkuhoiu eesmärgil. Näiteks on Põhja-Tallinna loomemajanduse ettevõtetele omane mitu ettevõtet või tegevust

samasse ruumi koondada. Mõnusa atmosfääri, investeringute kokkuhoiu ja parema koostöö nimel leitakse tööpinnad, kus köök, puhkeruum või koosolekuruum on ühine. (Ader *et al.*, 2010)

1.4 Loomeettevõtjate asukohavalikud

Richard Florida (2002) on kasutanud koha kvaliteedi terminit (*quality of place*), mis koondab enda alla omadused, mis määratlevad ühe koha ja teevad selle atraktiivseks. See koosneb kolmest komponendist: füüsiline keskkond, inimkooslus ja aset leidvad tegevused.

Loomeettevõtjad peavad oma ettevõtte asukoha valikul piirkonna väljanägemist väga tähtsaks (Smit, 2011). Loomeinimestele meeldib töökeskkonna visuaalne mitmekülgsus (Florida, 2002). Samuti on paljudele loomeettevõtjatele oluline taskukohane üürihind (Heebels & Aalst, 2010). Kuna endised tööstuspinnad sisaldavad tihti suuri ruume, mida saab odavalt rentida ja ümber kujundada, on need atraktiivsed just loomeinimestele (Andres & Golubchikov, 2016). Samuti meeldib neile vanade pindade isikupära ja viimistlemata välimus. Sellist tüüpi pinnad on populaarsed väikeste ettevõtete seas, kes vajavad vähe ruumi ning soovivad kujundada oma identiteeti. Samuti paneb tööpaiga mitteformaalne välimus neid end mugavamalt tundma (Florida, 2002).

Lisaks on ettevõtjatele tähtis kodu ja nii olemasolevate kui ka potentsiaalsete kolleegide lähedus. Just alustavad ettevõtjad peavad oluliseks uute kontaktide loomist. Seepärast nähakse omaette väärtusena ka läheduses paiknevaid vaba aja veetmise kohti, kus teiste ettevõtjatega kohtuda. Kogenud ettevõtjate jaoks pole lähiümbruse kontaktid enam niivõrd olulised, kuna olulisemad ärisuhted on juba välja kujunenud ning need võivad olla isegi rahvusvahelised. Seepärast pole ka vaba aja veetmise kohtade olemasolu neile nii tähtis, vaid olulisemad on hoopis pereelu toetavate teenuste nagu sõime või mänguväljaku lähedus (Heebels & Aalst, 2010).

Loomeettevõtjad peavad oluliseks, et nende ettevõtte asukoht oleks dünaamiline, loominguliste inimeste ning eksperimentaalse ja tolerantse õhkkonnaga. Suurem osa loomeettevõtjaid peab tähtsaks asukoha sümboliseid väärtusi nagu autentsus, ajaloolisus ja arhitektuur (Heebels & Aalst, 2010). Trendika asukoha valimine aitab kaasa ettevõtte positiivse kuvandi loomisele. See meelitab ligi nii kliente kui ka uusi töötajaid (Florida, 2002).

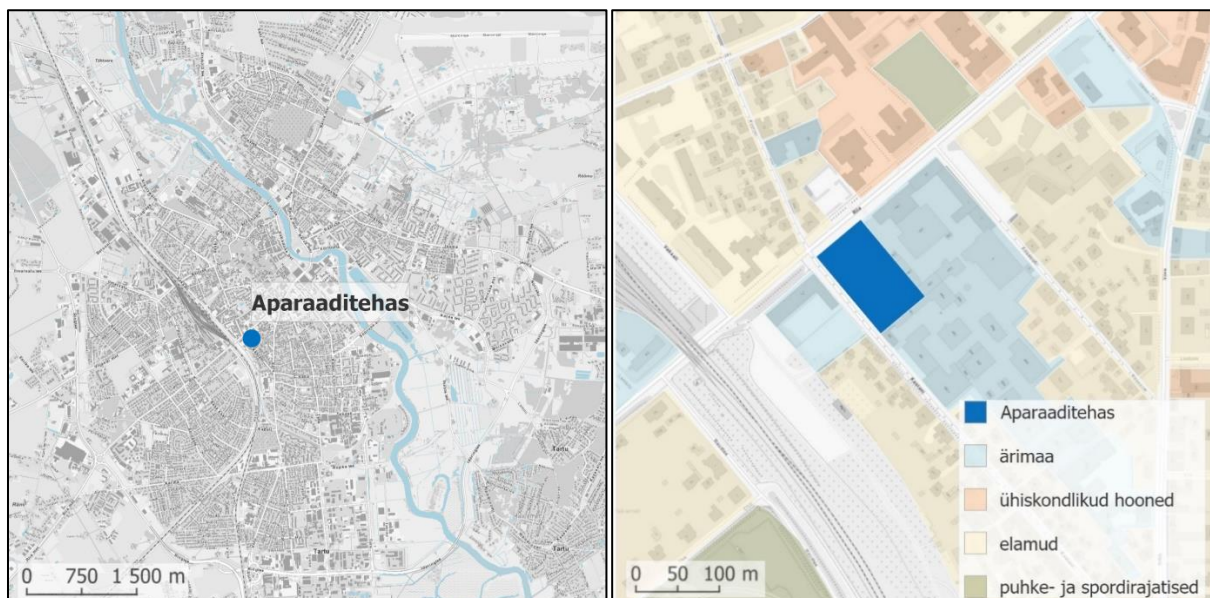
Samuti võib loomeettevõttes töötavale inimesele olla töökoha asupaiga visuaalne keskkond arvestatav loominguline allikas (Drake, 2003). Inspiratsiooni võivad tekitada ümbruskonnas

toimuvad kultuurisündmused ja üleüldine melu. Ka piirkonna maine ning ajalugu võivad tekitada loomingulist innustatust (Drake, 2003). Ühtlasi on paljudele loomeinimestele oluline võimalus lüüa kaasa oma kogukonna keskkonna kujundamisel (Florida, 2002).

2. Andmed ja meetodika

2.1 Uurimisala kirjeldus

Aparaaditehas asub Tartus (joonis 2 ja 3) Kastani ja Riia tänava nurgal aadressil Kastani 42 (joonis 4 ja 5). Aparaaditehas on 14 000 ruutmeetri suurune tehasekompleks, kus nõukogude ajal töötas ligi 1500 töolist. Tehases valmistati allveelaevaosi ja külmutusseadmeid. 2014. aastast alates on Aparaaditehasest saanud loomelinnak, kus paikneb üle 70 erineva majalise, sealhulgas ettevõtteid, ateljeesid, stuudioid, poode, restorane ja palju muud. Tehast haldab ABC Kinnisvarateenuste OÜ ja kultuuriprogrammi koordineerib MTÜ Aparaaditehas. (Aparaaditehase kodulehekül, 2021)

Joonis 2 ja 3. Aparaaditehase paiknemine Tartus

Joonis 4 ja 5. Aparaaditehase hoone Riia ja Kastani tänava nurgalt vaadatuna; Aparaaditehase hoov Riia tänava suunas

2.2 Andmed

Käesolevas töös kasutasin Aparaaditehases asuvate ettevõtete kaardistamiseks Aparaaditehase kodulehekülge, kust sain infot tehases paiknevate firmade ja nende tegevusvaldkonna kohta, samuti e-äriregistrit, kust sain teavet firmade liigi, töötajate arvu ning vastutavate isikute ja nende kontaktandmete kohta. Ettevõtete tegevusala oli vaja teada selleks, et näha, millist tüüpi ettevõtted Aparaaditehases tegutsevad, aga ka selleks, et eristada teistest ettevõtetest just loomeettevõtteid. Tegevusala, aga ka liik ja töötajate arv olid olulised karakteristikud selleks, et tagada mitmekesine valim. Isikud ja nende kontaktandmed olid tähtsad selleks, et ettevõtetega ühendust saada.

2.3 Metoodika

Aparaaditehase ettevõtete kaardistamisel selgitasin välja kõigi tehase kodulehel kirjas olnud ettevõtete tegevusvaldkonna ja grupeerisin seejärel ettevõtted valdkondade kaupa. Kuna uurimistöö tegeleb ettevõtete uurimisega, siis jätsin tulemustest välja mittetulundusühingud, sihtasutused ja Aparaaditehase enda poolt hallatavad pinnad.

Intervjuude valimi koostamise esimeses etapis selgitasin välja Aparaaditehases paiknevad loomeettevõtted Kultuuriministeeriumi loomemajanduse valdkondade käsitluse alusel. Valimi koostamisel lähtusin sellest, et esindatud oleks eri suuruse ja eri tegevusvaldkondade ettevõtetest, mis on eri aegadel Aparaaditehasesse kolinud (lisa 1). Kuna ettevõtte asukohavalik võib sõltuda selle töötajate hulgast ja tegevusvaldkonnast, on neid omadusi oluline silmas pidada. Loomelinnakus tegutsemise aja varieeruvus on tähtis selleks, et näha, kas eri ettevõtete tehasesse kolimise põhjused võivad olla ajas muutunud ning seotud Aparaaditehase enda arenguga. Valimisse võtsin seitse eripalgelist loomeettevõtet ja ühe tarkvaraarendusega tegeleva ettevõtte (lisa 2), kes liigitub loometegevuse alla laiema loomemajanduse definitsiooni järgi. Lisaks ettevõtjatele viisin läbi kaks intervjuud Aparaaditehase endise projektijuhi ja praeguse tegevjuhiga.

Teisest uurimisküsimusest lähtuvalt viisin läbi väljavalitud osalistega poolstruktureeritud kvalitatiivsed intervjuud. Viisin läbi kaheksa intervjuud ettevõtjatega ja kaks intervjuud Aparaaditehase endise ja praeguse tegevjuhiga. Ettevõtjatelt uurisin nende ettevõtte arenguloo, asukohavaliku ja Aparaaditehases paiknemise eeliste kohta (lisa 3). Aparaaditehase juhtidelt uurisin Aparaaditehase kujunemisloo ja üürnike valimise kohta (lisa 4). Intervjueeritavad said vabas vormis rääkida etteantud teemadel, kuid kasutasin ka suunavaid küsimusi. Intervjuud

toimusid intervjueritavate kontorites ja keskkonnas Microsoft Teams. Iga intervjuu kestus oli vahemikus 30 kuni 70 minutit. Intervjueritavate nõusolekul salvestasin kõik intervjuud ning seejärel transkribeerisin sõna-sõnalt. Kümme intervjuud kestsid kokku ligikaudu seitse tundi ja nelikümmend minutit ning intervjuude transkriptsioonide kogupikkus oli 92 lehekülge.

Intervjuude puhul kasutasin induktiivset temaatilist analüüsi. Kodeerisin ära tekstiosad, mis olid uurimisküsimuse kontekstis relevantset. Ettevõtjate intervjuud kodeerisin ning sarnaste koodide kategoriseerimise kaudu moodustasin peateemasid ja alateemasid. Tegevjuhtide intervjuude transkriptsioonides kodeerisin olulised osad lähtuvalt kolmandast uurimisküsimusest.

3. Tulemused

3.1 Ettevõtjate profiili analüüs

Kõige rohkem on Aparaaditehases ettevõtteid, mis tegelevad rõivaste ja aksessuaaride valmistamise ja/või müügi (tabel 2). Restorane, kohvikuid, pagariärisid ja baare on tehases üheksa. Lisaks on loomelinnakus seitse ettevõtet, mis tegelevad tarkvaraarenduse ja graafilise disainiga. Sinna alla kuuluvad mitmed veebilahenduste loojad ja firmad, mis tegelevad andmetöötluse teenuse pakkumisega. Peale selle paikneb loomelinnakus kuus firmat, mis valmistavad ja/või müüvad käsitööna valminud esemeid ning lastekaupu. Aparaaditehases on ka arvestatav hulk kunstiga tegelevaid ettevõtteid: galeriisid, kunstipoode ja kunstnikke. Sisekujunduse teenuseid ja tooteid pakkuvaid ettevõtteid on kultuuritehases neli ning fotograafia ja filmindusega tegelevaid ettevõtteid kolm. Sama palju on ka ruumide rendile andjaid ja eelkõige kunstilise kallakuga töötubade pakkujaid. Kõige vähem on tehases arhitektuuribüroosid, aga ka meditsiini- ja muusikavaldkonna ettevõtteid. Tulemuste põhjal saab öelda, et Aparaaditehases on olemas nii rõiva- ja ehtedisaini kui ka toitlustuse klaster.

Tabel 2. Aparaaditehase loomeettevõtted tegevusvaldkondade kaupa

Tegevusvaldkond	Ettevõtjate arv
Rõivad ja aksessuaarid	11
Söök ja jook	9
Tarkvaraarendus ja graafiline disain	7
Käsitöö ja mänguasjad	6
Ilu ja tervis	5
Kujutav kunst	5
Sisekujundus	4
Foto ja film	3
Ruumide rent	3
Töötoad	3
Arhitektuur	2
Meditsiin	2
Muusika	1
Kokku	61

Ligikaudu pooli Aparaaditehase ettevõtteid saab liigitada Kultuuriministeeriumi loomemajanduse valdkondade liigituse põhjal loomeettevõteteks (tabel 3). Ülekaalukalt

moodustab suurima osakaalu disainivaldkond, mille alla kuuluvad nii rõiva- ja aksessuaaride disainiga tegelevad ettevõtted kui ka veebi- ja muud tootedisaini pakkuvad firmad.

Tabel 3. Aparaaditehase ettevõtted loomemajanduse valdkondade kaupa

Loomemajanduse valdkond	Ettevõtete arv
Disain	21
Kunst	5
Arhitektuur	2
Muusika	1
Kokku	29

3.2 Intervjuud ettevõtjatega: ettevõtjate asukohavalikut mõjutavad tegurid

Ettevõtjate intervjuude temaatilise analüüsi kaudu selgitan ettevõtjate asukohavalikute põhjuseid. Järgnevalt toon ära intervjuude tulemused teemade kaupa (joonis 6). Teemade juurde olen lisanud alamteemad. Lisaks toon välja Aparaaditehase tegevjuhtide arvamuse ettevõtjate asukohavalikute põhjustest.

Joonis 6. Intervjuude põhjal moodustunud teemad koos alamteemadega

Asukoht (ligipääsetavus, tunnus, külastatavus)

Üks olulisemaid aspekte, mida enamik ettevõtjad välja tõid, oli loomelinnaku ligipääsetavus. Asukoha puhul on ettevõtjatele tähtis lähedus kesklinnale, ligipääs eri transpordiviisidega, aga ka lähedus ettevõtjate elukohale. Kõik need faktorid võimaldavad nii ettevõtete töötajail kui ka klientidel lihtsalt ja mugavalt loomelinnakusse pääseda.

Üks põhjus oli kindlasti see asukoht, et minu jaoks, et, noh, kuna mul kodu on Karlovas, et on nagu lähedal käia. (Ettevõtja 1, Upcycling)

Nii rõivaid ja aksessuaare valmistavate ettevõtjate kui ka arhitektide arvates on Aparaaditehase tunnus kasulik ka nende enda ettevõttele. Kuna inimesed teavad, mis Aparaaditehas on ja kus see asub, siis on klientidel lihtne neid üles leida. Lisaks meeldib klientidele tehases käia. Samuti arvavad eelkõige väiksemad ettevõtjad, et tehase positiivsel kuvandil on mõju nende ettevõtte imagole. Mitmed neist leiavad, et tänu Aparaaditehasele ja selle koduleheküljele on rohkem inimesi neid üles leidnud. IT-valdkonna ettevõtjad arvavad, et tehase tunnus nende ettevõttele suurt kasu ei too, kuna nende kliendid on ettevõtted ja organisatsioonid üle Eesti ja välismaalt, kellele pakuvad huvi spetsiifilised teenused ja kes jõuavad ettevõtetele teiste kanalite kaudu.

Kui nagu mingi asi on hea ja meeldib inimestele, siis miks ma ei peaks tahtma ennast sellega siduda? Et loomulikult, ikka, ja eks ma kasutan seda ju ka mingis mõttes oma mingisugustes turunduskanalites ära, et teinekord ikkagi saab nagu märgitud oma asupaik ka, et kus sa oled või kuidagi nagu väljendatud seda, et ma olen siin oma stuudioga, selles keskkonnas. (Ettevõtja 8, rõivadisain)

Need ettevõtted, kes oma toodangut kohapeal müüvad, tõid välja ka tehase külastatavuse. Kuna nende arvates külastab Aparaaditehast suur hulk inimesi ja juba seal olles kasutakse mitmeid tehase teenuseid, siis on ka seal paiknevatel ettevõtetel võimalus silma paista ja pidevast kliendivoost kasu saada.

Ma arvan küll, et kui ma nagu ma võrdlen, et kui ma oleks kuskil suvalises linnaäärses kohas, siis kindlasti ei tulda sinna nii palju, siis kindlasti meil ei oleks nii palju kliente. (Ettevõtja 7, sisekujundus)

Üüripind (odav üürihind, pinna omadused, paindlikkus)

Üüripinna sobivust asukoha valikul nimetas kuus ettevõtjat kaheksast. Väiksemate ettevõtete jaoks on tähtis, et nad jaksaksid üüri igakuiselt maksta. Suuremad ettevõtted märkisid, et

Aparaaditehase üürihind on taskukohane, eriti kui võrrelda seda kesklinna büroohoonete üürihindadega.

Paljud teised kohad, mida me käisime vaatamas mingites noh, näiteks Pipedrive-i maja, see uus ärihoone, siis Sparki, et ruutmeetri hind on paljudes teistes kohtades kallim. (Ettevõtja 6, kaugseire)

Aparaaditehase ruume on mitmesuguseid. On väga suuri, keskmise suurusega ja väikseid ruume. Samuti on nende seisukord erinev. Osad on rohkem kaasajastatud, teised vähem. Aparaaditehases pakutud ruumi suurust mainis intervjuu käigus enamik majalisi. Neil ettevõtetel, kes kolisid tehasesse selle esimeste aastate jooksul, oli võimalus valida täpselt sobivate omadustega ruum. Viimaste aastate jooksul tehasesse kolinud ettevõtetel oli ruumi leidmisega olnud keerulisem. Nemad pidid pikemat aega sobivat ruumi tehast otsima. Üks suurem ettevõtte, mis kolis tehasesse 2020. aastal, sai algul endale võrdlemisi kitsa ruumi, kuid ajapikku avanes võimalus kõrvalruumi laiendada. Samal aastal loomelinnakusse kolinud väiksemale ettevõtjale jäi temale pakutud ruum suureks, mille peale kutsus ta kaks teist ettevõtjat endaga ruumi jagama.

Vähem remonditud ruume said ettevõtjad ise oma äranägemise järgi korda teha. Mitmed intervjuueeritud ettevõtjad tõid positiivsena välja tehasehoone ruumide isikupära, mida uutes büroohoonetes ei leidu. Siiski leidis üksikuid ettevõtjaid, kes oleksid eelistanud praegusest ruumist viimistletumat ruumi, aga ka neid, kelle jaoks oli üüripind liigselt remonditud ja sellest tulenevalt polnud piisavalt õdus.

See liiga klants nagu euroremont [mujal toim.] on nagu kuidagi igav või nagu steriilne, et noh, istud seal ja siis nagu olla mingi järjekordne bürooettevõtte büroohoones. (Ettevõtja 6, kaugseire)

Intervjuudest tuli paaril korral välja arendajate paindlikkus ruumiküsimuste osas. Aparaaditehase juhtkond on proovinud ettevõtjatele ruumidega seotud probleemide osas vastu tulla. Kui piisavalt suur hulk üürnikke tehase renoveeritud ruumidega osas tundis ühel hetkel vajadust ventilatsioonisüsteemi järele, siis arendajad lasid selle paigaldada. Kui ühel suureneval ettevõttel oli soov laiendada, siis koostöös tehase juhtkonnaga leiti ruumide juurde saamiseks paindlik moodus. Lisaks on ettevõtjate soove kuulda võetud ruumide kujundamisel.

Meil oli betoonpõrand, aga me tahtsime midagi teistsugust ja siis tehase poolt pandi see EPO põrand ja siis me tahtsime roosat, siis tehti roosa. (Ettevõtja 4, arhitektuur)

Keskkond (meeldiv atmosfäär, inspireeriv ümbrus, potentsiaali tajumine)

Üks põhjuseid, miks pooled intervjueritud ettevõtjad Aparaaditehasesse kolimise kasuks otsustasid, on intervjuude analüüsi tulemusel meeldiv atmosfäär. Neile meeldib see, et tehases tegutseb ja käib palju inimesi ja kogu aeg toimub midagi põnevat. Samuti on võimalus kokku puutuda erisuguste inimestega. Suuremad kontoriettevõtted mainisid rahulikku atmosfääri ja mõnusat töökeskkonda, mis paneb inimesi end hästi tundma ja mille tulemusena ka töö sujub paremini.

Mulle sobib see niisugune rahulik, sõbralik õhkkond, mis ei domineeri sinust üle. Et kui olla à la sellises nagu newyorgilikus mingis tohutus sagimises ja kiiruses, siis mina tajun, et see mõjub mulle väsitavalt. Ja nüüd mul mõjub inspireerivalt see, et siin on niisugune rahulik, noh, õuest kui suvel on aken lahti, siis sealt tuleb selline, ma ei tea, mis stiil see on...ambient muusika või mingi sihuke rahulik hipsterite muusika ja noh, see ka kuidagi ei häiri. (Ettevõtja 6, kaugseire)

Intervjueritud sisekujunduse ja rõivadisaini ettevõtjad tundsid, et Aparaaditehase mitmekesine ja lõpuni viimistlemata füüsiline keskkond annab neile inspiratsiooni loometöö tegemisel. Just eelkõige kunstiga tegelevad ettevõtjad on oma loomingus kasutanud Aparaaditehasest pärinevaid motiive. Näiteks on Aparaaditehase kass Gutenberg jõudnud kottidele või kõrvarõngastele.

Kunstiinimene tahabki, et natuke oleks sassis ja natukene oleks segamini ja natuke kole natuke ilus, kuidas, kust saab midagi parandada või kust ise midagi värvida juurde, et siis on selline poolik ja siis jälle saad midagi lõpuni viia ja siis tekitab sul ideid, kuidas midagi ehitada või värvida või või parandada ja sealt tulevad need ideed, et kui sa oled kuskil valmis modernses elamises, see tundub nii surnud ja tühi. Et kunstiinimene tahabki seda ägedat visuaali ja sellist mitmekesist visuaaliga keskkonda. (Ettevõtja 7, sisekujundus)

Kõik need intervjueritud ettevõtjad, kes on Aparaaditehasesse kolinud selle algusaegadel, nägid kolimise ajal tehase potentsiaali meeldiva keskkonnaga loomelinnaku kujunemisel. Mitmed olid kursis Telliskivi Loomelinnaku arengutega ja arvati, et Aparaaditehasest võib kujuneda sarnane loomekeskkond.

Tehase juures kuidagi see oli ka, et ta oli niisugune toores ja tundus, et seal saab hakata, et seal on huvitav. Seal ei olnud küll midagi, aga see potentsiaal oli näha. Kuna Tartus ei olnud ka sellist kultuuritehast veel olemas, et siis tundus põnev. (Ettevõtja 4, arhitektuur)

Sünergia (üksteise teenuste kasutamine, üksteise aitamine, inspiratsioon teistelt)

Intervjueeritud ettevõtjad tõid välja et Aparaaditehase puhul on positiivne see, et väga palju erisuguseid ettevõtteid on ühes kohas koos. See võimaldab neil üksteisega väga lihtsasti koostööd teha või mugavalt üksteise teenuseid kasutada. Samas konkreetselt teiste ettevõtete läheduse pärast tuli tehasesse ainult üks intervjueeritav. Sellegipoolest on koostöö ettevõtjate vahel olnud nii valdkonnasisene kui -ülene. Valdkonnasisesest koostööst on hea näide rõivadisainerid, kelle toodangut müüakse tehases paiknevas poes nimega Made in Aparaaditehas. Valdkonnaülese koostöö hea näide on kohaliku veebiarendaja kasutamine firma veebilehe loomisel. Need, kellel on tehases koostööpartnerid, leidsid et majasisese koostöö tegemine on mugav ja efektiivne. Infovahetus on läheduse pärast kiirem ja midagi ei lähe otsekõnes kaduma. Isegi kui mõni ettevõtja oli teinud teiste tehase ettevõtetega vähe või üldse mitte koostööd, siis sellegipoolest tunnetatakse, et kui tekib vajadus, siis võimalus ühiste projektide läbiviimiseks on alati olemas ning tuleb lihtsalt näidata initsiatiivi. Samas ei saa öelda, et Aparaaditehase ettevõtjad teevad rohkem koostööd omavahel kui väljaspool Aparaaditehast paiknevate ettevõtetega. Seda võib seletada asjaoluga, et tehases pole peale rõiva- ja ehtedisainerite grupi välja kujunenud arvestatavaid valdkonnaspetsiifilisi klastreid. Samuti soosivad arenenud kommunikatsioonivahendid vahemaast sõltumatut koostööd.

No üks asi on see, et oma majast saad kohe vaadata, et kas on kedagi, kui on vaja mingit teenust kasutada ja kui on, siis on hea kohe oma asjadega sinna minna, kas näiteks fotostuudio kuhu sa ei pea kuskile kaugemale sõitma ja vedama neid asju. See on lihtsalt nii mugav. Ja samamoodi kui on arendajad samas majas. Jälle on lihtne kohe minna, läbi rääkida otse inimesega kui, et meili teel ja ei tea siis kuna vastab ja kas ta üldse aru sai, mis ma räägin kui on keerulisemaid asju. (Ettevõtja 7, sisekujundus)

Kõik ettevõtjad kasutavad meelsasti teisi Aparaaditehase teenuseid. Kõige rohkem käiakse restoranides, aga käiakse ka trennis, pildistamas ja tätoverimas, ostetakse rõivaid, toiduaineid ja palju muud. Teenuseid kasutatakse eelkõige sellepärast, et need on mugavalt kättesaadavad, kvaliteetsed ja omanäolised, aga osalt ka sellepärast, et soovitakse toetada oma kogukonna tegijaid.

No söömas käin ikka suht nagu iga päev või iga teine päev. Galeriis käin ja siin pilatese stuudios käin trennis ja ikka kasutan siin, siin all korrusel on ühed, kes teevad siiditrükiteenust ja üks üht-teist on nagu ostetud teistelt disaineritelt ka nii, et pigem nagu pidevalt, et nagu ma ei tea, kui siin oleks veel hambaarst siis nagu ei peagi väga käima kuskil mujal.[...] See on nagu kogu aeg kuskil kuklas vaikselt olemas, et mõtled,

et kui nagu mina toetan teisi, siis see jõuab minuni ka kunagi tagasi. (Ettevõtja 8, rõivadisain)

Lisaks on eelkõige väiksed ettevõtjad saanud teistelt ettevõtjatelt ühel või teisel moel abi. Näiteks on majalised jaganud üksteisele oma vana mööblit ja kasutanud üksteise tööriistu. Samuti on jagatud ettevõtlusalaseid näpunäiteid või õpetatud teineteist tikkimismasinat kasutama. Moevaldkonna ettevõtted märkisid, et mõttevahetused teiste disaineritega ja üksteise töökäigu ja toodangu jälgimine mõjub innustavalt ja arendavalt.

Seda ma küll ütleks, et kui ma nagu näen, et keegi on midagi väga ägedat teinud, et selles mõttes küll inspireerib, et ma olen nagu, et oo, et tahaks ka nagu teha veel ägedamat ja veel paremini, et see nagu motiveerib küll. Et näed, et nagu teised jõuavad ja viitsivad ja siis saad ise ka indu juurde. (Ettevõtja 1, upcycling)

Kogukond (ühatus, tuttavad, ühisüritused)

Paljud intervjueritud ettevõtjad tõid välja selle, et Aparaaditehase rentnikud moodustavad üheskoos kokkuhoidva kogukonna, kus on koos sarnaste väärtustega loomeinimesed. Varem tehasesse kolinud ja eelnevate tutvustega ettevõtjad on kogukonda rohkem integreerunud. Hiljem tehasesse kolinud ettevõtjad pole veel väga palju teiste tehase inimestega tutvunud. Samas enamikul hilisematest tehasesse tulijatest olid juba varasemad tuttavad Aparaaditehases olemas, mis oli ka üks tehasesse kolimise peamisi põhjuseid. Valdav enamus ettevõtjatest leidis, et Aparaaditehases paiknedes on võimalus teiste tehase inimestega spontaanselt kokku puutuda ja põgusalt juttu ajada, mis mõjub värskendavalt. Suhtlust tuleb ette nii vanade sõprade kui uute tuttavate vahel. Intervjuudest selgus, et ettevõtjad käivad enamasti läbi teiste sama või sarnase valdkonna ettevõtjatega, kuid väiksemal määral esineb suhteid ka eri valdkonna inimeste vahel. Intervjuudest tuli välja, et väga paljud Pallase Kunstikooli lõpetajad töötavad Aparaaditehase eri loomeettevõtetes. Kunstikoolis tekkinud tuttavatega suheldakse edasi ka Aparaaditehases.

Seal on noored inimesed. Seal on enamus, on ettevõtjad, loomingulised, aktiivsed. Ei ole mingisugune kuri vanatädi või mingisugune...hoopis teise ajastu inimesed, kes ei sobi kokku. Seal on nagu inimesed, kes sobivad kokku, kes jagavad mingit ühtset... enam-vähem ühtseid väärtusi ja siis seal omasuguste seas on nagu ikka nagu lihtsam olla. (Ettevõtja 2, filmide tootmine)

Tegelikult see on väga oluline, et oleks sõbralik suhe, et ei pea olema nii väga deep. (Ettevõtja 5, kujutav kunst)

Sa ei satu muidu igapäevaselt ju näiteks juuksuriga juttu ajama õues noh, seda ei juhtu tavakohas, aga meil on, meil on juuksur. Samamoodi meil on loomaarstid, kellega ma ka ei satu nagu niisama rääkima või ükskõik, mingi teised või noh, kunstnikud. Suitsunurgas kui käiakse või noh, isegi need, kes ei suitseta, nad nagu saavad nendega rääkida või pagarid või, et sa tunned nagu selliseid inimesi, keda sa muidu ei tunnekski. Siin polegi oluline, kas sa nüüd just nii väga sõbraks saad, aga mingit sellist igapäevast asja õpid nagu üksteiselt kogu aeg. (Ettevõtja 4, arhitektuur)

Ettevõtjad mainisid, et Aparaaditehases korraldatakse regulaarselt mitmeid ühisüritusi nagu kohvihommikud ja jõulupidu, mis võimaldavad ettevõtjatel üksteist paremini tundma õppida. Samas töid ettevõtjate sõnul kohvihommikud kokku Aparaaditehase ettevõtete hulka arvestades väikse hulga inimesi, kuid sellegipoolest on need mõjunud silmi avardavalt ja suhtlust soosivalt. Selle ürituse käigus sündis ettevõtjatel idee luua Aparaaditehase koor, mis koroonaviiruse leviku tõttu veel ootab ellu kutsumist. Kaks intervjueeritud ettevõtet on regulaarselt ise ühisüritusi korraldanud. Samuti on tehases töötajail võimalik liituda Aparaaditehase privaatse Facebooki grupiga, kus toimub nii organisatoorne infovahetus kui üksteisele sooduspakkumiste tegemine. Samuti saadetakse ettevõtjatele Aparaaditehase infokirju.

See on selline noh, nagu kureeritud kompleks, kus toimuvad mingisugused üritused ja nagu hoitakse sellist või püütakse hoida sellist ühtset inforuumi. Selles osas ongi, et noh, et infokirjad ja nagu oma selline nagu kommuun, kus infot jagatakse. (Ettevõtja 3, veebi- ja tarkvaraarendus)

No see Galeriide Öö. See kuidagi noh, et meie nagu põhimõtteliselt mõtlesime, et võiks nagu teha midagi ja meil oli mingi idee, aga siis see kuidagi arenes nagu selliseks galeriide ööks koostöös Aparaaditehasega. (Ettevõtja 5, kujutav kunst)

Tegevjuhtide hinnang

Aparaaditehase tegevjuhtide hinnangul meeldivad inimestele natuke räämas tööstushooned. Samuti annab Aparaaditehas rentnikule keskkonna, mille kujundamisel on tal võimalik ise kaasa rääkida ning kus juhtkond proovib tulla ideedega kaasa. Nende arvates soovivad edukad ettevõtted olla tehases, kuna nende töötajatele meeldib sealne keskkond. Kui töötajad on rahul, siis läheb ka ettevõttel hästi. Näitena toodi välja üks veebidisaini agentuur, mis soovis ruumipuuduse pärast tehasesst lahkuda. Plaanile olid vastu aga agentuuri töötajad, mille tulemusena paikneb ettevõtte siiani Aparaaditehases.

Selles vanade tööstushoonete elule äratamises kehtib üks printsiip ja see on see, et kõigile meeldivad natukene räämas tööstushooned. See lihtsalt nii on. Et kui ta on liiga korras, siis ta ei ole enam see. Kui ta on liiga lagunenu, siis ta ei ole ka enam see, et võib-olla täpselt parasjagu. (Lemmit Kaplinski)

Kui sa tahad näiteks siin teha mingisuguse ürituse või see kasvuhoone, et sa tahadki sinna oma tomatid panna, siis kogu see süsteem on üles ehitatud selliselt, et sulle püütakse leida see võimalus, mitte nagu leida põhjused, miks seda ei saa. (Lemmit Kaplinski)

Samuti leiti, et ettevõtjatele meeldib majalistele Aparaaditehases, kuna seal on kõik olemas: söögikohad ja vabaaja veetmise kohad ja muud teenused on ühes kohas koos ning kesklinn on ligidal. Peale selle on Aparaaditehas oma baaride, pidude ja festivalidega paljudele lihtsalt atraktiivne paik, kus olla ja millega end samastada. Lisaks on tehasesest väga lihtne leida koostööpartnereid. Restoranid, galeriid ja muud avalikkusele avatud ettevõtted tulevad tegevjuhtide sõnul tehasesse eelkõige sellepärast, et inimesed on seal juba harjunud käima ja seepärast ei pea ettevõtteid ise enda reklaamimisega nii palju vaeva nägema.

Meil on üks näiteks koolitusfirma, kes nii-öelda tegutseb siin oma väikse kontoriga, aga kasutab meie maja ürituste ruume enda koolituste läbiviimiseks näiteks. Väga loogiline ja lihtne, et ta ei pea minema kuskile Dorpatisse, et ta saab nagu siin kõik oma asjad ära teha, eks. Et selles mõttes see sünergia pool või see nagu, loodetakse nagu nii-öelda selle maja, sellisele juba loodud, valmis pakitud sisu ära kasutada, et see on ka väga paljude jaoks nagu argument. (Erki Pruul)

Ühe tegevjuhi sõnul tegeleb kultuuriprogrammi ja kogukonnaelu edendamisega MTÜ Aparaaditehase programmijuht, kelle ülesanne on mõelda välja majalisi liitvaid tegevusi. Lisaks neile toimuvad tehases mitmed avalikkusele mõeldud kultuuriüritused, mille käigus võetakse ühendust rentnikega ja oodatakse ettepanekuid, mil moel nad saaksid ürituste toimimisel kaasa lüüa. Aktiivseid majalisi võiks ühe tegevjuhi alati rohkem olla. Lisaks on oluline kõiki majalisi tunda, et panna nad võimalikult hästi maja jaoks tööle.

Iga võõras inimene, kes mulle koridoris vastu tuleb, ma pean nagu huvi tundma, kuhu ta läheb, miks ta läheb, kes ta on, et see on ikka sihuke nagu meie jaoks, see on nagu kodu, mitte lihtsalt mingid anonüümsed üüripinnad. Mitte, et me oleks tohutult uudishimulikud, vaid lihtsalt see, et kogu aeg nagu peas sihuke nagu kalkulaator töötab, nagu mõtleme, kuidas me saaksime neid (rentnikke toim.) nagu ära kasutada nagu tehase huvides. (Erki Pruul)

3.3 Intervjuud Aparaaditehase tegevjuhtidega: ettevõtete valiku kujundamine

Uurimistöö raames viisin läbi intervjuud kahe Aparaaditehase tegevjuhiga: Aparaaditehase algataja ja eelmise projektijuhi Lemmit Kaplinskiga ning tehase praeguse tegevjuhi Erki Pruuliga. Nende intervjuude abil otsisin vastust kolmandale uurimisküsimusele.

Aparaaditehase esimestel aastatel oli väga suur nõudlus üüripindade järele: umbes üks seitsmest tahtjast sai tehasesse kolida. Samas ka tänasel päeval on tehasesse tahtjaid rohkem kui vabu ruume. Lemmit Kaplinski arvates on ülioluline leida kindel ettevõtte profiil ning jõustada seda julgelt majaliste valimisel. Näiteks pandi paika, et tehase viienda korpuse kolmas korrus on mõeldud ainult kunstnikele. Mõnda teise tehase ossa kolimisel nii rangeid reegleid pole. Ettevõtjatele, kes on soovinud odavaid pindu oma ettevõtte esemete ladustamiseks, on vastatud eitavalt, sest tahetakse, et tehase ruumid oleksid pidevas kasutuses, mis tagab selle, et majas on inimesed, kes elavad keskkonda. Üks põhimõte oli ka see, et esimese korruse ettevõtted oleksid külastajatele avatud. Nimelt loob see võimaluse kliendivooks ja tagab aktiivse elu tänavatasandil.

Erki Pruuli arvates on rentnike valik üks olulisemaid toiminguid, sest iga uus majaline on oluline komponent tehase näo kujundamisel. Majaliste valiku puhul on tema sõnul oluline komponent tehase turustamisel. Seepärast on majaliste valik väga tunnetuslik. Enamasti teeb valikuid tegevjuht, kuid kui tema oma valikus kindel ei ole, siis tehakse valik loomenõukogus. Valikul on tähtis see, et rentnikud omavahel sobiksid, sest tehasesse ei otsita üürnikke vaid kogukonnaliikmeid. Tegevjuhi sõnul on Aparaaditehasel klassikalise firma struktuuri asemel pigem kogukonnastruktuur, kus ettevõtmistes proovitakse võimalikult palju kasutada aktiivseid rentnikke ning juhtkonna ülesanne on tegeleda koordineerimisega ning hoida tehases toimuvat kontseptuaalselt koos.

Meie jaoks on oluline, et ta (rentnik, toim.) kuidagi nagu nii-öelda aitaks seda maja nagu nägu kujundada. Et ükskõik, mis see siis on. Kas see on see, et me saame öelda, et ta tegeleb mingisuguse väga ägeda ettevõtmisega. Kas on see, et seal on mingid inimesed, kes nagu on meie maja tohtud fännid ja tahavad nagu kaasa mõelda, kaasa lüüa kõikides asjades, mis me siin teeme. (Erki Pruul)

Üürnike valikul lähtutakse põhimõttest, et luuakse tasakaal loojate ja pragmaatikute vahel. Lisaks peavad nad pakkuma tehasele mingisugust lisandväärtust. Kuna Aparaaditehas on

loomelinnak, siis peaksid majalised moel või teisel olema seotud kultuuri või mõne loometegevusega. Rõhutatakse ka seda, et tehase keskkond ei tohi muutuda loomeinimestele ebaatraktiivseks. Seepärast välditakse majaliste valikul näiteks klassikalisi kinnisvarabüroosid, kuna see mõjuks tehase kuvandile hävitavalt. Ühtlasi ei panda üürnikest vabanenud ruume avalikult müüki sellepärast, et tehasesse soovitakse saada rentnikke, kes ise väga tahavad tehasesse tulla ja on seega valmis ise ruumide kohta kirjutama. Samuti annab seesugune toimimisviis võimaluse rentida ruume välja ettevõtetele, kes võiksid juhtkonna arvates maja sisekliimale ja kuvandile hästi mõjuda.

Täna me võime seda maja nimetada julgelt kultuuritehaseks, sest siin on hästi palju loomeettevõtjaid, siin on hästi palju nagu nii-öelda loometöötajaid. Et kui see mingi hetk nagu muutub, siis see nagu enam ei ole kultuuritehas. (Erki Pruul)

Meil oli ka see põhimõte, et me viimast ruutmeetrit ei anna kunagi käest ära. Et hoiamegi alati ühte ruumi kuskil tiivas vabana, et kui tuleb nüüd see üürnik, keda me tõesti tahame, et siis me saame talle öelda, et näed, palun, sul on siin üks ruum olemas ja kui vabaneb mõni sulle sobivam, et siis saad edasi liikuda. (Lemmit Kaplinski)

Lemmit Kaplinski arvates on Aparaaditehase eeliseks eri kvaliteedi ja suurusega ruumid, mis meelitavad majja mitmekesist kontingenti. Ruumide rendihind on võrdelises seoses nendesse tehtud investeringutega. Nii on tehase IT-ettevõtted enamasti renoveeritud ja ventilatsiooniga valgusküllastes ruumides, samas kui maalikunstnikud paiknevad boheemlaslikes ja ventilatsioonita stuudiotēs.

Seal (tehases, toim.) oli nagu noh väga erinevas tasemes asju ja sa saidki nagu inimestele näidata seda, mida tema tahtis näha. Et kes tahtis ikkagi mingit täiesti läbu keldrit, siis palun, teise korpuse kelder. Kes tahtis ilusat remondit, siis esimene korpus, et suured klaasist aknad ja nii edasi. Et see maja ise nagu toetas seda, et oligi vaja panna talle nimi külge, korraldada mõned suuremad peod. Info nagu hakkaks levima. (Lemmit Kaplinski)

Lemmit Kaplinski sõnul pole Aparaaditehases kunstnikele kõige odavamad stuudiod. Kui pind on liiga odav, siis võib see leida vähest kasutust ja siis pole tehases elu. Kui hind on veidi kallim, siis see paneb üürniku kaaluma, kas ruum on tema jaoks piisavalt väärtuslik, et ta seda ka igapäevaselt kasutaks. Lisaks rendihinnale ja kommunaalkuludele tasuvad majalised ka tehase kontseptsioonitasu, millega rahastatakse majalistele mõeldud ühisüritusi ja projekte.

Kui sa pakud kõige odavamaid ruume, siis võetakse need kõik ära ja hoitakse neid. Et see kui sa hoiad seda ruumi ja ei käi, ei kasuta seda, siis ei ole majas elu. (Lemmit Kaplinski)

Erki Pruuli sõnul puudub tehase ruumidel hinnakiri. Igale rentnikule lähenetakse individuaalselt ja hind lepitakse kokku eraldi. Üldiselt on tehase üürihinnad odavamad kui kesklinna büroohoonete omad, kuid vanadele tehasehoonetele omaselt on kommunaalkulud kõrged. Üüri maksimisega hätta sattunud rentnikele lähenetakse personaalselt ja enamasti püütakse neile vastu tulla, eriti siis kui majaline on varasemalt panustanud kogukonna arengusse ning väärtustab Aparaaditehase keskkonda. Üldiselt on majalised pidevas vahetuses. Lahkuda soovijatel on tehasest lihtne ära minna, kuna üürilepingud saab lõpetada lühikese etteteatamise ajaga. See on tehasele kasulik, sest maja tervisele mõjub halvasti see kui maja üürnikud, ei taha seal olla.

Meilt on väga lihtne tegelikult nagu lepingujärgselt nagu minna, et meil on ainult kolm kuud etteteatamise aeg. Me ei ahista kedagi nagu pikkade kohustustega just sel samal põhjusel, et kui kellelegi siin nagu ei meeldi või tal ei ole võimalik, et tal oleks nagu lihtne minna, sest nagu me ei saa lubada endale nagu majalisi, kes ei taha siin olla, see oleks nagu kõige hullem asi, mis nagu maja sellisele vaimsele tervisele nagu teha saab. (Erki Pruul)

4. Arutelu

Ettevõtjate profiili analüüsi käigus selgus, et Aparaaditehases on esindatud väga erisuguseid ettevõtteid. Tegevusvaldkondade paljusus muudab tehase funktsionaalseks nii kohalikele ettevõtjatele, aga ka klientidele, kellel on võimalus kasutada mitut teenust ühes kohas. Ligikaudu pooled tehase ettevõtted liigituvad mõne loomemajanduse valdkonna alla. Sellega leiab kinnitust ka tehase tegevjuhi Erki Pruuli väide, et tehases püütakse hoida tasakaalu loojate ja pragmaatikute vahel. Samuti saab öelda, et sarnaselt Telliskivi Loomelinnaku praktikale on ka Aparaaditehases kasutatud kultuuri ja loomemajandust tööstuspärandi kasutusse võtmisel (Pastak, 2014)

Kõige olulisemat rolli mängis Aparaaditehase ettevõtjate asukohavalikul tehase hea asukoht ning sobiva suuruse ja hinnaga üüripind. Neid seisukohti toetavad ka varasemad uuringud (Heebels & Aalst, 2010; Andres & Golubchikov, 2016). Enamik hiljem tehasesse kolinud ettevõtetest pidas oluliseks seda, et tehases olid nende tuttavad juba varasemalt olemas. Suurem osa varem tehasesse kolinud ettevõtetest leidsid enne kolimist, et tegu on kohaga, mis võib tulevikus kujuneda meeldiva ja põneva töökeskkonnaga paigaks. Hilisemad tulijad pidasidki oluliseks just Aparaaditehase füüsilise keskkonna ja õhustiku omadusi, mida on varem välja toonud ka Smit (2001) ja Drake (2003).

Heebels ja Aalst (2010) leidsid, et loomeettevõtjale on asukohavaliku puhul väga oluline soov paikneda teiste ettevõtete läheduses, et uusi ja kasulikke kontakte luua, kuid minu töö põhjal selgus, et ainult üks intervjueeritav kaheksast kolis tehasesse selle eesmärgiga. Põhjus võib olla asjaolus, et Aparaaditehases pole välja kujunenud suuri ja tuntud valdkonnaspetsiifilisi ettevõtete kooslusi. Kuna mastaabid on väikesed, siis ei pruugi tehasesse tulevad ettevõtted näha kolimises võimalust erialaste kontaktide suurendamiseks. Samas peab tõdema, et ka ülejäänud intervjueeritud ettevõtjad on aja jooksul hakanud väärtustama nii sama kui teiste valdkondade ettevõtete lähedust ja loodud suhteid.

Tööst saadud tulemusi saab seostada Florida (2002) koha kvaliteedi mõistega, mille võtmelemendid on füüsiline keskkond, inimkooslus ja aset leidvad tegevused. Füüsilise keskkonna alla saab eelpool mainitud teemadest liigitada asukoha, üüripinna ja keskkonna. Inimkoosluse alla käivad tuttavad, teised tehase rentnikud, külastatavus, paindlikud arendajad ja kogukondlikkus. Aset leidvate tegevuste alla sobitub samuti kogukondlikkus ja sellega kaasnevad ettevõtmised.

Tegevjuhtide arvamus ja ettevõtjate räägitu asukohavalikute kohta kattus suures osas. Mõlemate arvates on vanad tööstushooned atraktiivsed paigad. Samuti leidsid mõlemad, et Aparaaditehase puhul on tegu kohaga, kus kõik vajalikud teenused on ligidal olemas ning kust on lihtne leida koostööpartnereid. Tegevjuhid arvasid, et Aparaaditehas on ettevõtjate jaoks ka lihtsalt põnev koht, kus olla. Kuigi kõik ettevõtjad seda otseselt intervjuude käigus ei maininud, siis intervjuusid tervikuna silmas pidades saab seda siiski väita. Tegevjuhid mainisid ka suurt kliendivoogu, mida väärtustavad just kõik need ettevõtted, kes müüvad oma tooteid ja teenuseid Aparaaditehases.

Aparaaditehase juhtkonna taktika uute rentnike valimisel on jälgida, et vähemalt valdav osa üürnikest oleksid seotud loometegevusega. See tagab Aparaaditehase loominguilise õhkkonna ning atraktiivsuse tulevaste rentnike kui ka tehase klientide seas. Juhtkond soovib, et tehasesse tuleksid pindu üürima kogukonnaliikmed ja kaasamõtledajad. Nende valimine on tunnetuslik. Töö autori arvates on tegevjuhtide taktika osutunud edukaks, kuna tehase üürnike nimekiri on väga mitmekesine, suur osa neist tegelevad loometööga ja tehasesse ruume tahtvaid ettevõtteid on rohkem kui vabu ruume. Samuti on kõik intervjueritud ettevõtjad huvitatud tehase kogukonda kuulumisest ja mitmed neist ka panustavad kogukonna arengusse. Tulemuste põhjal võib väita, et tänapäeva loomeettevõtja peab lugu ligipääsetavusest ja lühikestest vahemaadest ning meeldivast ja inspireerivast töökeskkonnast.

Kuna uurimistöö käigus keskendusin ma Aparaaditehases praegu tegutsevate mitte sealt lahkunud ettevõtjate intervjuerimisele, siis sellest tulenevalt võivad intervjuude analüüsi tulemused sisaldada rohkem positiivseid hinnanguid. Samuti tasub mainida, et ettevõtjate asukohavalikute uurimine nõudis intervjueritavatelt mineviku meenutamist, mis tähendab aga seda, et hiljem tehasesse kolinud ettevõtjad võivad põhjuseid detailsemalt mäletada kui varem kolinud ettevõtjad.

Antud uurimisteemat on võimalik tulevikus edasi arendada. Näiteks tasub uurida Aparaaditehase rentnike koosseisu tehase tegevusaastate jooksul ning välja selgitada, mil määral on tehases esinenud kaubanduslikku gentrifikatsiooni. Samuti oleks huvitav uurida sarnaste loomelinnakute tekke potentsiaali teistes Tartu tööstusaladel ning Tartu linna enda huvi selliste projektide eestvedamisel.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, kuidas on Apraaditehases paiknevate loomeettevõtjate kooslus kujunenud ja välja selgitada, mis on põhilised komponendid, mis ettevõtjate asukohavalikut seesuguse keskkonna kasuks otsustama on pannud. Lisaks uurisin välja, missugused ettevõtted Apraaditehases paiknevad. Töös esitasin kolm uurimisküsimust: (1) Millised ettevõtjad on koondunud Apraaditehasesse ja (2) millised tegurid on mõjutanud ettevõtjate asukohavalikut Apraaditehase kasuks ning (3) kuidas on Apraaditehase juhtkond ettevõtjate kooslust teadlikult kujundanud?

Töös kasutasin Apraaditehase kodulehekülje ja e-äriregistri andmeid selleks, et analüüsida ettevõtjate profiili, kaardistada loomeettevõtjad ja leida sobiv valim poolstruktureeritud intervjuude tarvis. Töö käigus viisin läbi kaheksa poolstruktureeritud intervjuud Apraaditehase ettevõtjate ja kaks intervjuud tehase tegevjuhtidega. Saadud info uurimiseks kasutasin induktiivset temaatilist analüüsi.

Töö tulemused näitasid, et Apraaditehases paiknevad ettevõtted tegutsevad väga mitmekesistes tegevusvaldkondades, mis muudab tehase selle küllastajatele väga funktsionaalseks. Pooli tehase ettevõtteid võib pidada loomeettevõteteks. Kõige rohkem on seal disainiettevõtteid, kelle hulgas on kõige arvukamalt riiete ja aksessuaaride disainereid. Peamised võtmetegurid, mis ettevõtteid Apraaditehasesse meelitasid, olid tehase asukoht ning sobiva suuruse ja hinnaga isikupärased üüripinnad. Märkimisväärset hulgal töid ettevõtjad välja tehase füüsilist keskkonda ja meeldivat atmosfääri, mis inspireerib, innustab ja paneb inimesi end hästi tundma. Tehase juhtkond valib tehasesse selliseid rentnikke, kes sealsesse keskkonda sobivad, tegelevad loometegevusega ja kes mõjuvad positiivselt tehase kuvandile. Samuti tegeletakse aktiivselt kogukonnatunde ja kaasava õhustiku loomisega.

Uurimistöö põhjal võib öelda, et loomelinnaku loomiseks sobivad hooned, mis asuvad kesklinnale lähedal ja mis peab erisuguste ettevõtete ligitõmbamiseks pakkuma mitmekesist ruumide valikut. Samuti sai kinnitust tõik, et tänapäeva loomeettevõtjatele imponeerivad vanad tööstushooned. Asukohavalikul ei otsi nad pelgalt üüripinda vaid eelkõige inspireerivat, aga ka eksperimentaalset keskkonda. Lisaks saab tõdeda, et loomelinnakus on väikeettevõtjat igatepidi toetav olustik, mis loob talle võimaluse sotsiaalkapitali ja kliendibaasi suurendamiseks. Töö näitab ka, et targa juhtimise kaudu on võimalik luua erakapitalil põhinev loomelinnak, mis loob lisandväärtust nii selle üürnikele, aga ka linnale tervikuna. Kokkuvõtteks võib öelda, et

bakalaureusetöö on arvestatav täiendus varasematele uurimustele, mis on käsitlenud Eesti tööstuspärandit ning selle kasutuselevõttu.

Utilization of Industrial Heritage and Formation of a Creative Hub: the Case of Aparaaditehas

Kaarel Tigane

Summary

The purpose of the present bachelor thesis was to study how the combination of creative entrepreneurs located in Aparaaditehas has developed; and to find out what are the main components that have positively influenced the choice of location in favor of such an environment. In addition, the companies located in Aparaaditehas were identified. I therefore introduced three questions: (1) What type of companies are concentrated in Aparaaditehas and (2) What factors have influenced the choice of location of the companies in favor of Aparaaditehas, and (3) How has the board of Aparaaditehas consciously shaped the combination of entrepreneurs?

In the theoretical part, I gave an overview of the key points of the utilisation of industrial heritage, explained the concept of creative economy and its areas, characterized the creative city and its specificities, and gave an overview of choice of location among creative entrepreneurs.

In my work, I used the website of Aparaaditehas and the e-business register to analyse the profile of entrepreneurs, map the entrepreneurs and find a suitable sample for semi-structured interviews. In the course of my work, I conducted eight semi-structured interviews with entrepreneurs of Aparaaditehas and two interviews with factory executives. To investigate the obtained information, I used the inductive thematic analysis.

As a result, I found out that the companies located in Aparaaditehas operate in a wide variety of fields, with about half of the companies being considered creative companies. The main key factors that attracted the companies to Aparaaditehas, were the location of the factory and the rental space with suitable size and price. The entrepreneurs also pointed out the importance of the characteristics of the physical environment and the atmosphere. The board of the creative hub selects tenants who are suitable for the environment, engage in creative activities and who may have a positive effect on the overall image of Aparaaditehas.

Based on the research, it can be said that buildings suitable for the creation of a creative hub are located close to the city centre and must offer a diverse selection of working spaces to attract different entrepreneurs. The fact that today's creative entrepreneurs are impressed by old industrial buildings was also confirmed. Creative entrepreneurs look for inspiring and experimental environment. It can be also said that a creative hub is a very supportive place for small entrepreneurs. It can amplify one's social capital and increase the number of clients. My paper shows that with private capital it is possible to create a creative hub that adds value to the entrepreneurs but to the whole town as well. In conclusion, it can be said that the bachelor's thesis is a considerable addition to previous research on Estonian industrial heritage and its adoption.

Kasutatud allikad

- Ader, A., Alender, Y., Argus, M., Aule, M., Hansar, M., Juurmann, P., Labi, H., Rosenbald, U., Saar, M., Tõugu, K., & Vaher, K. (2010). Põhja-Tallinna loomemajanduse uuring.
- Andres, L., & Golubchikov, O. (2016). The Limits to Artist-Led Regeneration: Creative Brownfields in the Cities of High Culture. *International Journal of Urban and Regional Research*, 40(4), 757–775. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12412>
- Bathelt, H., Malmberg, A., & Maskell, P. (2004). Clusters and knowledge : local buzz , global pipelines and the process of knowledge creation. 1, 31–56.
- Bosák, V., Slach, O., Nováček, A., & Krtička, L. (2020). Temporary use and brownfield regeneration in post-socialist context: from bottom-up governance to artists exploitation. *European Planning Studies*, 28(3), 604–626. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1642853>
- Chapain, C., Cooke, P., de Propriis, L., Macneill, S., & Mateos-Garcia, J. (2010.). Creative clusters and innovation Putting creativity on the map. NESTA.
- Dovey, J., Pratt, A. C., Moreton, S., Virani, T., Merkel, J., & Lansdowne, J. (2016). Creative Hubs: Understanding the New Economy. British Council
- Drake, G. (2003). “This place gives me space”: Place and creativity in the creative industries. *Geoforum*, 34(4), 511–524.
- Erbguth, W., Finka, M., & Lintz, G. (2005). Central and Eastern European Development Studies.
- Florida, R. (2002). The Rise Of The Creative Class. Basic Books.
- Ganser, R., & Williams, K. (2007). European Planning Studies Brownfield Development: Are We Using the Right Targets? Evidence from England and Germany. *European Planning Studies*, 15(5)
- Greer-Wootten, B., Frantál, B., Klusáček, P., Krejčí, T., Kunc, J., & Martinát, S. (2015). Exploring spatial patterns of urban brownfields regeneration: The case of Brno, Czech Republic. *Cities*, 44, 9–18. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2014.12.007>
- Grimski, D., & Ferber, U. (2001). Urban brownfields in Europe. In *Land Contamination & Reclamation* , 9(1).

- He, J. L., & Gebhardt, H. (2014). Space of Creative Industries: A Case Study of Spatial Characteristics of Creative Clusters in Shanghai. *European Planning Studies*, 22(11), 2351–2368. <https://doi.org/10.1080/09654313.2013.837430>
- Heebels, B., & Aalst, I. (2010). Creative Clusters in Berlin: Entrepreneurship and the Quality of Place in Prenzlauer Berg and Kreuzberg. *Human Geography*, 347–363.
- Iammarino, S., & McCann, P. (2006). The structure and evolution of industrial clusters: Transactions, technology and knowledge spillovers. *Research Policy*, 35(7), 1018–1036. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2006.05.004>
- Konjunkturiinstituut (2018). Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus.
- Krivý, M. (2012). From factory to culture factory: Transformation of obsolete industrial space as a social and spatial process. University of Helsinki.
- Ley, D. F. (1996). The New Middle Class and the Remaking of Central City.
- Montgomery, J. (2003). Cultural Quarters as Mechanisms for Urban Regeneration. Part 1: Conceptualising Cultural Quarters. *Planning, Practice & Research*, 18(4).
- Mudambi, R. (2007). Offshoring: Economic geography and the multinational firm. *Journal of International Business Studies*, 38(1), 206.
- Mudambi, R. (2008). Location, control and innovation in knowledge-intensive industries. *Journal of Economic Geography*, 8, 699–725. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbn024>
- British Council (2016). New and Changing Dynamics: How the Global Creative Economy is Evolving?
- Pastak, I. (2014). Tööstusalade ümberkujundamine ja selle roll linnaosa arengus Põhja-Tallinna näitel. Magistritöö inimgeograafias. Geograafia osakond. Tartu Ülikool.
- Scott, J. W., & Kühn, M. (2012). Urban Change and Urban Development Strategies in Central East Europe: A Selective Assessment of Events Since 1989. 20(7). <https://doi.org/10.1080/09654313.2012.674345>
- Smit, A. J. (2011). The Influence of District Visual Quality on Location Decisions of Creative Entrepreneurs. *Journal of the American Planning Association*, 77(2), 167–184. <https://doi.org/10.1080/01944363.2011.567924>
- Storper, M., & Venables, A. J. (2004). Buzz: Face-to-face contact and the urban economy. *Journal of Economic Geography*, 4(4), 351–370. <https://doi.org/10.1093/jnlcgl/bh027>

Tartu linna arengukava, (2017).

Eesti Tuleviku-uuringute Instituut. Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituut. (2009) Eesti loomemajanduse potentsiaal ja arenguks vajalikud riiklikud toetusmeetmed. (2009).

Wedd, K., Peltz, L., & Ross, C. (2001). Creative quarters: the art world in London 1700-2000. Merell.

Internetiallikad

Aparaaditehase kodulehekül. (2021.). <https://www.aparaaditehas.ee/tehasest> (kasutatud 12.05.2021).

British Council. (2014). <https://creativeeconomy.britishcouncil.org/projects/hubs/> (kasutatud 19.05.2021).

Evans, S. (2021). Creative Clusters. https://creativeclusters.com/?page_id=1599 (kasutatud 10.05.2021).

Kultuuriministeerium. (2020). Loomemajandus. <https://www.kul.ee/kunstid-ja-loomemajandus/loomemajandus> (kasutatud 14.05.2021)

Loov Eesti. (2021). <https://www.looveesti.ee/loomemajandusest/> kasutatud 01.05.2021)

Lisad

Lisa 1: Ettevõtjate intervjuude valim

Kriteeriumid	N=8
Suurus	
<3 töötajat	4
>3 töötajat	4
Aparaadis tegutsemise aeg	
>3 aastat	4
<3 aastat	4

Lisa 2. Intervjueeritud ettevõtjad ja tegevjuhid

Intervjueeritav	Tegevusvaldkond	Töötajate arv (31.03.2021)	Aparaaditehasesse kolimise aeg
1	<i>Upcycling</i>	1	2019
2	Filmide tootmine	1	2016
3	Veebi-ja tarkvaraarendus	10	2015
4	Arhitektuur	7	2014
5	Kujutav kunst	2	2018
6	Kaugseire	12	2020
7	Sisekujundus	4	2014
8	Rõivadisain	1	2019
9. Lemmit Kaplinski	Projekti juht 2014-2016		
10. Erki Pruul	Tegevjuht alates 2016		

Lisa 3. Ettevõtjate intervjuude kava

Sissejuhatus 1. Bakalaureusetöö tutvustus, intervjuu eesmärk
Ettevõtte lugu 1. Millega teie ettevõtte tegeleb?

2. Millal ja miks teie ettevõtte sündis?
3. Kus on teie ettevõtte asukoht varem olnud?
4. Kas Tartu on teie kodulinn? Miks alustasite äri siin/kolisite siia?

AT-sse kolimine

1. Mis põhjustel ja millal kolisite AT-sse?
2. Mis oli asukoha valiku puhul määrav?
3. Kui oluline roll oli hinnal, asukohal, ligipääsetavusel, teiste ettevõtete lähedusel ja AT kuvandil?
4. Milline roll oli AT-sse kolimisel kodu lähedusel?
5. Milline Aparaaditehase vabaaja veetmise võimaluste (restoranid, baarid) või mingite teiste teenuste lähedusel?
6. Milline roll oli AT mainel, arhitektuuril, ajaloolisusel?
7. Kas visuaalne keskkond oli valiku tegemisel oluline?
8. Kuidas kolimise protsess käis? Kas teid kutsuti või pakkusite end ise?
9. Kas olid mingisugused kriteeriumid ettevõtte olemuse koha pealt? Kuidas toimus loomelinnakusse sisseseadmine? Kas anti vabad käed ruumide kujundamisel?

Koostöö ja läbikäimine teiste ettevõtjatega

1. Kui hästi olete kursis teiste AT ettevõtjate tegevusega?
2. Kas tunnete üksteist? Keda?
3. Kui tihti suhtlete teiste loomelinnaku ettevõtetega?
4. Kas suhtlete loomelinnaku ettevõtetega rohkem kui sellest väljaspool asuvate ettevõtetega?
5. Kas esineb spontaansid kohtumisi teiste majalistega?
6. Kuidas on teiste ettevõtete lähedal paiknemine teie ettevõtet mõjutanud?
7. Kas mõni tehases paiknev ettevõtte on teie konkurent? Kas konkurentide lähedal paiknemine on teile oluline?
8. Kas mingi AT ettevõtte töötab teie heaks või vastupidi? Kas ja mil määral te üksteist nõustate?
9. Kas ja kui palju teete teiste ettevõtetega läbikäimist? Kas sellest on sündinud innovatsiooni?
10. Mil määral inspireerivad teid teiste ettevõtjatega kokkusaamised?
11. Kas teil on mõne ettevõttega mingid ruumid või muud vahendid ühiskasutuses?
12. Mis meetmed võiksid soodustada ettevõtete vahelist koostööd?

AT-s paiknemine

1. Kuidas on AT aastate jooksul muutunud? Kas tema iseloom on muutunud?
2. Kas AT on praegu selline nagu vaimusilmas ette kujutasite?
3. Kas tagantjärele vaadates kahetsete mingeid otsuseid tehase juhtimises?
4. Kas AT saaks ja peaks laienema?
5. Kuidas on AT mõjunud Tartu linnale ja selle arengule?
6. Kas Tartus oleks ruumi ka teistele kultuuritehastele?

Lõpetav osa

1. Millised on ettevõtte edasised plaanid?
2. Kas plaanite laieneda või kolida?
3. On teil midagi lisada?
4. Kas mingi oluline teema jäi puudutamata?
5. Tänuõnad!

Lisa 4. Tegevjuhtide intervjuude kava**Sissejuhatus**

1. Bakalaureusetöö tutvustus, intervjuu eesmärk

Idee

1. Milline on olnud Teie roll Aparaaditehase kujunemise juures? Kas olete siiani tehase käekäiguga kursis?
2. Kust tuli idee luua Aparaaditehas? Mis eesmärgid olid loomelinnaku loomise taga?
3. Kas ja millised teised kultuuritehased olid eeskujuks AT loomisel? Kui palju on ideid kopeeritud AT-le?
4. Kuidas leiti asukoht? Kas oli ka muid variante? Kas enne oli idee ja siis asukoht või vastupidi?

Ettevõtted

1. Kuidas on käinud ettevõtete tehasesse saamine?
2. Kas ettevõtteid kutsutakse või nad tulevad ise? Kui suur on nõudlus olnud?
3. Milliseid ettevõtteid tehasesse taheti? Kas valdkond ja suurus mängib rolli?
4. Kui läbimõeldud on olnud koosluse kujundamine? Kas püüti hoida tasakaalu eri valdkondade vahel?

5. Kas üürihinnad erinevad sõltuvalt ettevõtte tegevusvaldkonnast? Kuidas see on ettevõtete kooslust mõjutanud?
6. Kas rendihind on pigem fikseeritud või sõltub nõudlusest?
7. Kas rendi maksmisel on tulnud üürnikele vastu?
8. Miks peaksid ettevõtted tahtma AT-s paikneda? Milliseid eeliseid annab ettevõtetele AT-s paiknemine?
9. Kas tehas peaks ettevõtteid promoma?
10. Kas ja mil määral on tehase rentnikud ajas muutunud?

Areng

1. Kuidas on käinud tehase juhtimine (kes on otsustajad)? Kuidas on juhtimismudel ajas muutunud?
2. Palju on olnud tehase arengus planeeritust, palju orgaanilisust, isetekkelisust?
3. Kuidas on käinud AT ruumiline arendamine? Mis otsast alustati? Kui palju valmistati ruume ette?
4. Kas ja kuidas on tehtud linnaga koostööd tehase arendamisel?
5. Milline roll on tehase omanikfirmal tehase arengus?
6. Kas ja kui palju on ettevõtjate arvamusi ja teenuseid kasutatud tehase arendamisel?
7. Kas ja kuidas on kohalikke elanikke kaasatud tehase arendamisse?
8. Milline on tehase ärimudel?
9. Kas tehas on kasumlik? Kui oluline on AT puhul kasumlikkus?

Muutused ja tulevik

1. Kuidas on AT aastate jooksul muutunud? Kas tema iseloom on muutunud?
2. Kas AT on praegu selline nagu vaimusilmas ette kujutasite?
3. Kas tagantjärele vaadates kahetsete mingeid otsuseid tehase juhtimises?
4. Kas AT saaks ja peaks laienema?
5. Kuidas on AT mõjunud Tartu linnale ja selle arengule?
6. Kas Tartus oleks ruumi ka teistele kultuuritehastele?

Lõpetav osa

1. On teil midagi lisada? Kas mingi oluline teema jäi puudutamata?
2. Tänu sõnad!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaarel Tigane,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„Tööstuspärandi kasutuselevõtt ja loomelinnaku teke Aparaaditehase näitel“,

mille juhendaja on Ingmar Pastak

1.1. reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

1.2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kaarel Tigane

24.05.2021